

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Četrtek, 29. avgust 2013 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

1. Odločanje v skupnosti

Vir 1

Od 17. stoletja se je večina zahodne učenosti začela usmerjati k vprašanju o izvoru države kot oblike politične organizacije, za katero je značilna koncentracija moči v rokah maloštevilne vladajoče skupine. Ta monopolizira uporabo sredstev prisile, da bi zagotovila notranji red in obvladovanje množic v okviru svojih meja.

(Kuper, A., Kuper, J. (1999): The Social Science Encyclopedia, Second Edition, Routledge, New York, str. 837)

- 1.1. Opredelite državo v širšem pomenu besede in navedite, s katerimi tremi prvinami je tako opredeljena država povezana. Lahko si pomagate z virom 1.

Opredelitev: _____

(1)

Prva prvina: _____

Druga prvina: _____

Tretja prvina: _____

(3)

(4 točke)

- 1.2. Katera od navedenih prvin v odgovoru na prvo vprašanje je povezana s pojmovanjem države v ožjem pomenu? Lahko si pomagate z virom 1.

_____

(1 točka)

- 1.3. V okviru demokratičnega odločanja se je doslej vedno postavljalo vprašanje, ali smejo in zmorejo vsi sodelovati pri odločanju in vladanju na ravni države. Katere skupine prebivalstva so bile v zgodovini demokracije največkrat izključene? Navedite dve.

_____

_____

(2 točki)

1.4. V povezavi z vprašanjem, kdo naj bo vključen v politično odločanje na ravni države, so se doslej oblikovale tri značilne ideologije. Katera od navedenih ideoloških struj je najbolj zagovarjala vključevanje najširših ljudskih množic v politično življenje in odločanje? (Obkrožite ustrezen odgovor.)

- A konservativci
- B liberalci
- C demokrati, radikali in socialisti

(1 točka)

1.5. Razložite dve značilnosti totalitarne države.

Prva značilnost: _____

_____

_____

(2)

Druga značilnost: _____

_____

_____

(2)

(4 točke)

Vir 2

V zadnjih dveh, treh desetletjih se kaže prelom s klasično državo blaginje, z njenim univerzalističnim vzorcem opredeljevanja in zadovoljevanja potreb in z zadevnimi institucijami. Namesto pasivnega prejemnika normiranih in standardiziranih storitev države blaginje, temelječih na potrebah, ki so jih opredelili profesionalci in strokovnjaki, se uveljavljata individualizacija in individualni načrt prejemanja storitev, torej nasprotje univerzalnim programom. To vsebuje dejavno vključevanje uporabnikov v vse bolj individualizirano izražanje potreb in storitev in tudi prenos (dela) odgovornosti na samega posameznika. Bistveni del te paradigme je spreminjanje in krčenje tradicionalnih institucij blaginje in univerzalnih programov ter poudarek na vse bolj diverzificiranih storitvah vse bolj razpršenih ponudnikov storitev, med katerimi prevladuje zasebni sektor, delno tržni, delno nepridobitni (volonterski).

(Mandič, S (2005): Kakovost življenja: med novimi blaginjskimi koncepti in družbenimi izzivi. Družboslovne razprave, LETNIK XXI, številka 48, Slovensko sociološko društvo, Fakulteta za družbene vede UL, str. 124)

1.6. Predstavite državo blaginje. Lahko si pomagate z virom 2.

_____

_____

_____

_____

_____

(3 točke)

1.7. Navedite eno od slabosti države blaginje. Lahko si pomagate z virom 2.

(1 točka)

1.8. Kratko pojasnite glavno idejo neoliberalizma, ki sta ga od začetka 80. let 20. stoletja posebjali politiki Ronalda Reagana v ZDA in Margaret Thatcher v Veliki Britaniji. Lahko si pomagate z virom 2.

(2 točki)

1.9. Kako se seksizem kaže na političnem področju? Predstavite eno značilnost.

(2 točki)

2. Izzivi sodobnega sveta

Vir 1

Ideja, da se kultura homogenizira tako, da Zahod z globalizacijo povsod samo vsiljuje isto, je pretirano poenostavljena. Ne upošteva kompleksnosti ali avtonomije ljudi, da zmorejo opredeljevati svoje lastne kulture, tudi če so pod vplivom močnejših akterjev, kot so velike medijske korporacije.

(Martell, L. (2010): The Sociology of Globalization, Polity Press, Cambridge, Malden, str. 99)

2.1. Na kateri vidik globalizacije se nanaša trditev v viru 1 in katero prepričanje kritizira?

Vidik globalizacije: _____ (1)

Prepričanje, ki ga kritizira vir: _____ (1)
(2 točki)

2.2. Pojasnite pojem glokalizacije.

_____
_____
_____ (2 točki)

2.3. Navedite in razložite eno novost sodobne ekonomske globalizacije.

Navedba: _____ (1)

Razlaga: _____
_____
_____
_____ (2)
(3 točke)

2.4. Primerjajte gibljivost delovne sile in gibljivost kapitala danes in na začetku 20. stoletja.

(2 točki)

2.5. Navedite in pojasnite enega od pogledov na globalizacijo.

Navedba: _____ (1)

Pojasnilo: _____
_____

(2)
(3 točke)

Vir 2

Na prošnjo OZN je družba za znanstvene raziskave Sigma Xi pripravila konferenco mednarodne skupine klimatologov in februarja 2007 izdelala poročilo Soočanje s podnebnimi spremembami, v katerem je zapisala, da je celo razmeroma majhen porast povprečne globalne temperature (za 0,8 stopinje Celzija od leta 1750) »spremljalo znatno povečanje števila poplav, suš, vročinskih valov in požarov«.

(Friedman, Thomas L. (2009): Vroč, raven in nagneten svet: Zakaj potrebujemo zeleno revolucijo in kako lahko ta obnovi Ameriko, Učila International, Tržič, str. 50–51)

2.6. O katerem ekološkem problemu govori vir 2?

_____ (1 točka)

2.7. Kako se bodo posledice tega problema kazale v razvitih in kako v nerazvitih državah?

(2 točki)

2.8. Razložite pojem ekotehnološkega optimizma in navedite, kako ga nekateri kritizirajo.

Razlaga: _____

---

(1)

Kritika: _____

---

(1)
(2 točki)

2.9. Navedite dva vzroka za nizko rodnost v današnji slovenski družbi in enega od njiju razložite.

Prvi vzrok: _____

Drugi vzrok: _____

(2)

Razlaga enega vzroka: _____

---

(1)
(3 točke)

3. Religija in verovanjski sistemi

Vir 1

V eni verski tradiciji je lahko na desetine divergentnih mitskih pripovedi, ki se nanašajo na nastanek enega in istega dela sveta. Na drugi strani je opazno tudi pojavljanje enakih ali podobnih mitskih oseb, vlog, značajev v različnih religijah.

(Smrke, M. (2000): Svetovne religije, FDV, Ljubljana, str. 58)

3.1. O kateri sestavini religije govori vir 1?

_____ (1 točka)

3.2. Pojasnite, v čem je razlika med posameznimi religijami glede podajanja te sestavine.

_____
_____
_____ (2 točki)

3.3. Navedite še dve drugi sestavini religije in eno natančneje razložite.

Navedba še dveh sestavin: _____
_____ (1)

Razlaga ene od navedenih sestavin: _____
_____
_____ (2)
(3 točke)

3.4. Glede na katero merilo (kriterij) razlikujemo med etničnimi in univerzalnimi religijami?

_____ (1 točka)

3.5. Kratko predstavite tri značilnosti univerzalnih religij.

Prva značilnost: _____

_____ (1)

Druga značilnost: _____

_____ (1)

Tretja značilnost: _____

_____ (1)
(3 točke)

3.6. V katere tipe religij (po McGeeju) je mogoče razvrstiti navedene posamezne religije?

Islam: _____

_____ (1)

Budizem: _____

_____ (1)

Hinduizem: _____

_____ (1)
(3 točke)

Vir 2

V dvesto letih je sekularizacija močno napredovala po vsej celini (po Evropi – op. a.). Danes ni več nobene sakralne države, v kateri bi bili oblast in religija povezani. Tudi nobene konfesionalne države ni več. [...] Država je torej postala država vseh državljanov; z vsemi veroizpovedmi ravna enako in pusti vsakomur, da se svobodno odloči o svojem verovanju, ne da bi ta izbira kakor koli vplivala na njegov osebni status, na uveljavitev pravic ali na dostop do kakršnih koli odgovornosti in nalog.

(Rémond, R. (2005): Religija in družba v Evropi, Založba /*cf., str. 213)

3.7. O katerem vidiku oziroma razsežnosti sekularizacije govori vir 2?

_____

(1 točka)

3.8. Razložite še dva druga vidika sekularizacije.

Prvi vidik: _____

_____

(2)

Drugi vidik: _____

_____

(2)

(4 točke)

3.9. Navedite in kratko pojasnite enega od družbenih pojavov, zaradi katerih lahko govorimo o revitalizaciji religije v sodobnem svetu.

Navedba pojava: _____

(1)

Pojasnilo: _____

_____

(1)

(2 točki)

4. Odklonskost in kriminaliteta

4.1. Pojasnite pojma konformnosti in odklonskosti.

Konformnost: _____

_____ (1)

Odklonskost: _____

_____ (1)
(2 točki)

4.2. Utemeljite družbeno in kulturno določenost odklonskosti z dvema argumentoma.

Prvi argument: _____

_____ (2)

Drugi argument: _____

_____ (2)
(4 točke)

4.3. Kako je Emile Durkheim utemeljeval funkcionalnost odklonskosti v družbi? Izmed navedenih obkrožite dva pravilna odgovora.

- A Država z neučinkovito zakonodajo dopušča razmeroma veliko odklonskosti.
- B Kaznovanje storilcev utrjuje konformnost večine.
- C Država dopušča kriminaliteto s tem, ko številna kriminalna dejanja prepoveduje.
- D Za družbo ni smiselno, da se ukvarja z vzroki kriminala, ker so ljudje svobodni; naloga države je strogo kaznovanje storilcev.
- E Odklonskost omogoča družbene spremembe.

(2 točki)

Vir 1

Na vprašanje »Ali ste osebno doživeli nasilje v družini?« je v naši anketi pritrdilno odgovorilo 23,7 % vseh odgovarjajočih oz. 24,2 % in 23,2 % vseh vprašanih žensk. [...] Podatki so zgovorni: več kot polovica vprašanih (56,1 %) osebno pozna vsaj eno družino (eno, dve ali več kot dve družini), v katerih je kričanje na otroka običajen način komuniciranja (30 % jih pozna več kot dve družini). Tretjina (33,1 %) odgovarjajočih pozna vsaj eno družino (eno, dve ali več kot dve družini), v kateri je klofuta običajen način kaznovanja otroka (18,8 % jih pozna več kot dve družini).

(Sedmak, M., in Kralj, A. (2006): Nevarna zasebnost – nasilje v družinah v Sloveniji, v Družboslovne razprave, XXII, št. 53, str. 104–105, FDV, Ljubljana)

4.4. Kako imenujemo vrsto raziskav, s katero so bili pridobljeni podatki v viru 1?

_____

(1 točka)

4.5. Kakšno metodo za ugotavljanje kriminalitete uporabljajo v tovrstnih raziskavah?

_____

(1 točka)

4.6. Kaj kažejo podatki iz teh raziskav v primerjavi z uradno statistiko?

_____
_____
_____

(2 točki)

4.7. Pojasnite, zakaj uradna statistika ne odraža celovitih in popolnih podatkov o kriminaliteti. V odgovor vključite dva razloga.

Prvi razlog: _____

_____
_____

(1)

Drugi razlog: _____

_____
_____

(1)
(2 točki)

Vir 2

Z zaslišanjem prvih prič se je v Zagrebu nadaljevalo sojenje nekdanjemu hrvaškemu premierju Ivu Sanaderju, ki je obtožen prejema pol milijona evrov nezakonite provizije banke Hypo Adria sredi 90. let minulega stoletja in vojnega dobičkarstva. O delovanju vlade v času pogajanj z banko Hypo je pričal takratni premier Nikica Valentić.

(S. Z., agencije (2011): Na sojenju Sanaderju nastopile prve priče, v Dnevnik, 5. 11. 2011, str. 6)

- 4.8. O kateri vrsti kriminalitete govori zapis v viru 2? Poimenujte jo in navedite, kdo so njeni storilci.

Poimenovanje: _____ (1)

Storilci: _____
_____
(1)
(2 točki)

- 4.9. Po čem se ta vrsta kriminalitete razlikuje od drugih? Pojasnite dve razliki.

Prva razlika: _____
_____
(2)

Druga razlika: _____
_____
(2)
(4 točke)

Prazna stran